

Інформація про автора

Корнієнко Наталія Миколаївна – кандидат економічних наук, головний спеціаліст відділу співробітництва з МВФ Департаменту співробітництва з міжнародними організаціями Міністерства фінансів України (вул. Грушевського 12/2, м. Київ, 01008, Україна; nata.kornienko@gmail.com).

Информация об авторе

Корниенко Наталья Николаевна – кандидат экономических наук, главный специалист отдела сотрудничества с МВФ Департамента сотрудничества с международными организациями Министерства финансов Украины (ул. Грушевского 12/2, г. Киев, 01008, Украина; nata.kornienko@gmail.com).

Information about the author

N. Korniyenko — Ph.D. (Economics), Chief Specialist of Division of Cooperation with the IMF of Department of Cooperation with International Organizations of the Ministry of Finance of Ukraine (12/2 Hrushevskoho Str., Kyiv, 01008, Ukraine; e-mail: nata.kornienko@gmail.com).

*Стаття надійшла до ред.
06.12.2017 р.*

JEL Classification: E62, F02, O31

УДК 336.027

ПОДАТКОВІ СТИМУЛИ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО РОЗВИТКУ: СВІТОВИЙ ДОСВІД

Гомон М. В.

Анотація. У статті було порушено проблему державної підтримки інноваційної діяльності в Україні та необхідності перейняття досвіду країн із високим рівнем інноваційного розвитку у стимулюванні діяльності інноваційних підприємств. Метою статті є аналіз та узагальнення зарубіжного досвіду застосування податкових стимулів в інноваційній діяльності, а також огляд можливостей застосування цього досвіду для науково-технічного розвитку в Україні. Було проаналізовано податкові інструменти стимулювання НДДКР у зарубіжних країнах і виділено найбільш поширені й ефективні податкові стимули. У результаті аналізу було виявлено, що серед податкових стимулів для розвитку інноваційної діяльності в Україні повинно стати запровадження інвестиційного податкового кредиту.

Ключові слова: податкові пільги, інноваційна діяльність, НДДКР, податковий кредит, податкова знижка.

НАЛОГОВЫЕ СТИМУЛЫ НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ: МИРОВОЙ ОПЫТ

Гомон М. В.

Аннотация. В статье была поднята проблема государственной поддержки инновационной деятельности в Украине и необходимости заимствования опыта стран с высоким уровнем инновационного развития в стимулировании деятельности инновационных предприятий. Целью статьи являются анализ и обобщение зарубежного опыта применения налоговых стимулов в инновационной деятельности, а также обзор возможностей применения этого опыта для научно-технического развития в Украине. Были проанализированы налоговые инструменты стимулиро-

вання НІОКР в зарубіжних країнах, і виділені найбільш розпространені і ефективні податкові стимули. В результаті аналізу було виявлено, що серед податкових стимулів для розвитку інноваційної діяльності в Україні повинно бути введено інвестиційний податковий кредит.

Ключевые слова: податкові пільги, інноваційна діяльність, НІОКР, податковий кредит, податкова скидка.

TAX INCENTIVES OF SCIENTIFIC AND TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT: WORLD EXPERIENCE

M. Homon

Abstract. The article raises the issues of state support for innovation activity in Ukraine and necessity of adopting the experience of countries with a high level of innovation development in stimulating the activity of innovative enterprises. The aim of the article is to analyze and summarize the foreign experience of applying tax incentives in innovation activity as well as to review possibilities of applying this experience for scientific and technological development in Ukraine. Tax instruments for stimulating R & D in foreign countries are analyzed and the most common and effective tax incentives are identified. As a result of the analysis, it is revealed that tax incentives for the development of innovation activity in Ukraine should include the introduction of an investment tax credit.

Keywords: tax incentives, innovation activity, R & D, tax credit, tax deduction.

Постановка проблеми. Досі в Україні не приділяли належної уваги податковому стимулюванню інноваційної діяльності та науково-технічного розвитку. Це затримує розвиток країни, адже НДДКР є показником конкурентоспроможності країни, відіграє значну роль у її розвитку. Передові країни у сучасному світі прикладають зусилля для прискорення темпів науково-технологічного прогресу, скорочення життєвих циклів продукції та швидкого впровадження інновацій [4].

Найрозвиненіші країни світу не «нехтують» податковими стимулами щодо інноваційної діяльності, а активно впроваджують і застосовують різноманітні стимули: податкові пільги, гранти, податкові канікули тощо. З огляду на досвід зарубіжних країн у стимулюванні інновацій та отриманні ефективних результатів у науково-технічному розвитку, питання перейняття такого досвіду для України є актуальним і потребує подальших досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями у галузі податкового стимулювання інноваційної діяльності та можливостями застосування світового досвіду займалися такі науковці, як Алексеев І. В. [1], Андрушків І. П. [2], Гаман М. В. [3], Демишак Н. Б. [4], Желізняк Р. Й. [1], Іванов Ю. Б. [5; 10; 11], Касьяненко В. О. [6], Крисоватий І. А. [7], Ладонько Л. С. [8], Соколовська А. М. [9]. Незважаючи на вагомий науковий вклад, який було зроблено багатьма науковцями у розвиток інновацій, в Україні, навпаки, податкові стимули в інноваційній діяльності скорочуються, а отже, питання податкових стимулів у науково-технічному розвитку країни потребує подальшого розгляду.

Мета статті: аналіз та узагальнення зарубіжного досвіду застосування податкових стимулів в інноваційній діяльності, а також огляд можливостей застосування цього досвіду для науково-технічного розвитку в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні стан фінансування інноваційної діяльності та наукових досліджень в Україні є незадовільним. За даними органів статистики, у 2015 році в Україні питома вага загального обсягу витрат на наукові дослідження у ВВП становила 0,62 %, в 2016 році вона скоротилася до 0,48 %, в тому числі за рахунок коштів державного бюджету – 0,16 %. Порівняно з іншими країнами світу такий рівень фінансування НДДКР є ще більш незначним (табл. 1).

Таблиця 1

Питома вага державних витрат на інновації у ВВП, %

Країна / рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
1	2	3	4	5	6	7	8
Бельгія	2,05	2,16	2,27	2,33	2,39	2,47	2,49
Данія	2,92	2,94	2,98	2,97	2,91	2,96	2,87
Нідерланди	1,72	1,9	1,94	1,95	2,0	2,0	2,03
Німеччина	2,71	2,8	2,87	2,82	8,87	2,92	2,94
Іспанія	1,35	1,35	1,33	1,29	1,27	1,24	1,22
Франція	8,18	2,19	2,23	2,24	2,23	2,22	2,24
Італія	1,22	1,21	1,27	1,31	1,34	1,34	1,29

1	2	3	4	5	6	7	8
США	2,74	2,77	2,7	2,73	2,75	2,79	2,78
Японія	3,14	3,24	3,21	3,32	3,4	3,29	3,3
Україна	0,83	0,74	0,75	0,70	0,66	0,62	0,48

Розглянемо фінансування НДДКР в Україні докладніше (рис. 1).

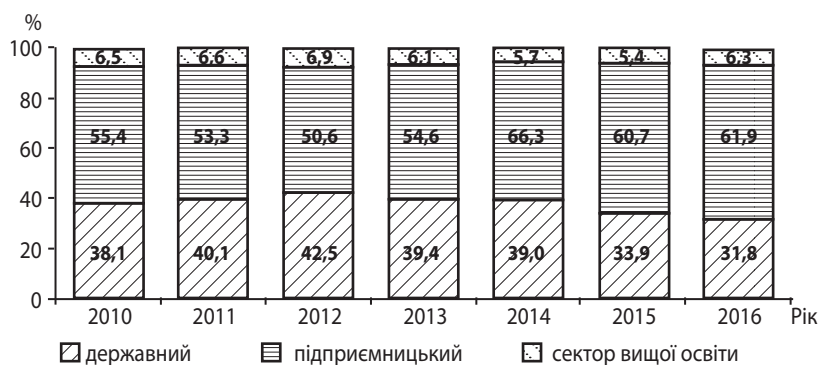

Рис. 1. Розподіл обсягу фінансування наукових досліджень і розробок за секторами діяльності, % [11]

За цими даними можна зробити висновок про недостатній рівень належної фінансової підтримки держави інноваційної діяльності. Також видно, що підприємницький сектор є найбільш вагомим у фінансуванні наукових досліджень і розробок.

Така ж ситуація простежується і в зарубіжних країнах. В 2015 році питома вага фінансування НДДКР підприємницького сектора склала у країнах Європи 28 64 %. Це свідчить про те, що підприємницький сектор є найважливішим і перспективнішим у виконанні інноваційної діяльності.

Саме інноваційні підприємства та підприємства, що реалізують інноваційні проекти, можуть підвищити рівень науково-технічного розвитку країни, крім того, успішна інноваційна діяльність підприємств підвищить їх прибутковість і рівень податкових надходжень до державного бюджету. Тому в Україні доцільно посилити стимулювання інноваційної діяльності підприємств.

Застосування інструментів оподаткування є однією з передумов розвитку інноваційної діяльності. За формою впливу на інноваційну діяльність податкове стимулювання належить до непрямих методів державного управління, воно полягає у відмові держави від частини податкових надходжень в обмін на зростання обсягу інноваційної продукції з урахуванням визначених державою пріоритетів. Своєю чергою, зростання обсягів виробництва такої продукції приводить до збільшення суми податкових надходжень. За умови, коли останнє перевищує суму наданих податкових пільг, податкове стимулювання стає економічно вигідним для держави [3].

До інструментів податкового стимулювання НДДКР у зарубіжній практиці відносяться [5]:

1) зменшення оподаткованого прибутку:

- на суму інноваційних (інвестиційних) внесків;
- прискорена амортизація;
- на суму інноваційних витрат (податкова знижка);

2) зменшення ставок на прибуток:

– зменшення ставок оподаткування прибутку інноваційних організацій або від реалізації інноваційних проектів;

3) податкові канікули:

– звільнення від оподаткування на певний період прибутку, отриманого інноваційним підприємством або від реалізації інноваційних проектів;

4) пільгове оподаткування дивідендів, отриманих за акціями інноваційних організацій;

5) пільгове оподаткування прибутку, отриманого в результаті використання патентів, ліцензій, ноу-хау та ін. нематеріальних активів, що відносяться до інтелектуальної власності;

6) зменшення суми податку на прибуток, що підлягає сплаті на суму інноваційних витрат (податковий кредит).

Інвестиційний податковий кредит поділяється на об'ємний і прирістний (табл. 3).

Таблиця 3

Порівняльна характеристика об'ємного та прирістного податкового кредиту [5]

Характеристики	Об'ємний ІПК	Прирістний ІПК
Об'єкт податкового стимулювання	Витрати, пов'язані з інноваціями	Приріст (збільшення) витрат на інноваційні цілі
Завдання, що вирішується	Заохочення суб'єктів господарювання до здійснення витрат інноваційного характеру	Заохочення суб'єктів господарювання до постійного збільшення інноваційних витрат
Економічний зміст пільги	Сума витрат підприємства на інноваційну діяльність частково відшкодовується йому державою шляхом зменшення податкових платежів	Держава фінансує частину приросту інноваційних витрат суб'єкта підприємницької діяльності шляхом відповідного зменшення податкових платежів
Можлива сфера застосування	Суб'єкти господарювання, які впроваджують інновації у власній господарській діяльності	Підприємства, основною діяльністю яких є інновації (науково-дослідні інститути, організації)

Механізм застосування інвестиційного податкового кредиту полягає в [4]:

1. Зменшенні загальної суми податкових надходжень до бюджету за податком на прибуток підприємств, що надходить від тих платників, які несуть витрати, пов'язані з інноваційною діяльністю, це дозволяє розподілити інноваційні витрати між платником податків і державою. Завдяки застосуванню цієї податкової пільги можна уникнути прямого бюджетного фінансування інноваційної діяльності суб'єктів господарювання. Недоотримані в період здійснення інвестицій податкові надходження компенсуються збільшенням податкових платежів в майбутніх податкових періодах.

2. Зменшенні податкових зобов'язань платника з податку на прибуток в звітному податковому періоді, в якому понесені інноваційні витрати капітального характеру. Цільове використання отриманих коштів на здійснення інноваційних проектів сприяє розвитку підприємства та збільшенню частки міжнародного та внутрішнього ринку, яку воно контролює. Збільшення обсягів продажу та прибутку таких суб'єктів підприємницької діяльності в майбутніх періодах забезпечить розширення бази оподаткування податком на прибуток підприємств.

Серед податкових стимулів запровадження в Україні інвестиційного податкового кредиту може бути одним із шляхів розв'язання проблеми збільшення обсягів залучення інвестиційних коштів в інноваційні підприємства і прискорення інвестиційно-інноваційного розвитку в країні, новітніх технологій для досягнення ними важливих стратегічних, економічних і соціальних завдань та інноваційного розвитку держави в цілому.

Однак Податковий кодекс України не містить однозначної норми, яка була би пов'язана із застосуванням і порядком надання інвестиційного (інвестиційно-інноваційного) податкового кредиту в контексті оподаткування прибутку підприємств [2].

Крім цього, інноваційне законодавство та податкове законодавство України не мають чітких нормативно-правових актів щодо стимулювання інноваційної діяльності підприємств, а у Податковому кодексі не прописано стимулювання інноваційної діяльності з використанням податкових регуляторів, за виключенням оподаткування прибутку підприємств, отриманого у зв'язку із упровадженням енергоефективних технологій.

Застосування податкових стимуляторів в інноваційній діяльності та на проведення НДДКР сьогодні є головним стратегічним напрямом реформування економіки України в умовах подолання кризових явищ. Слід зазначити, що у прийнятому ПКУ відсутні такі терміни, як «інновації», «інноваційна діяльність» тощо, що не дозволяє суб'єктам господарювання, які здійснюють інноваційну діяльність, знаходити своє місце у податкових правовідносинах.

В Україні інвестиційний податковий кредит не використовується і його не передбачено у ПКУ. Гальмом для його впровадження є нечіткі правила формування витрат, які формуються як у податковому, так і в бухгалтерському обліку за різною методикою. Для його запровадження у нашій країні необхідні повний аналіз цього податкового інструменту задля розрахунку очікуваного ефекту та правильності законодавчого тлумачення.

Принципи запровадження і використання інвестиційного податкового кредиту не повинні випадати із загального економічного простору, тобто вони мають відповідати умовам податкової та кредитної політики держави [7].

Найліпших результатів можна досягти у випадку впровадження інноваційного податкового кредиту на стадіях дослідно-конструкторських робіт і впровадження. Це обумовлене тим, що, як правило, саме на цих стадіях притік інвестицій в інновації не лише поступово зростає, але є найбільшим. А це є необхідною умовою застосування цього інструменту податкової політики. Ставка такого кредиту повинна бути обґрунтована більш глибоким аналізом застосування цього інструменту [6].

На стадії впровадження, відмінною рисою якої є поступове уповільнення потоку інвестицій в інноваційний проект, доцільніше впроваджувати прирістний податковий кредит, розмір якого залежить від суми інвестицій, здійснених у попередньому періоді, а отже, стимулювати залучення додаткових інвестицій в інноваційний процес.

При наданні зазначеної пільги слід чітко розробити механізм її надання, зокрема, визначення тривалості стадій інноваційного проекту. Відповідне рішення щодо надання пільг повинно прийматися лише щодо суб'єктів, інноваційні проекти яких зареєстровано у встановленому законодавством порядку. Саме під час цієї реєстрації повинен бути затверджений план-графік реалізації проекту. Саме він і слугуватиме вихідною базою для визначення тривалості стадій інноваційного проекту. Своєю чергою, необхідно розробити єдиний підхід до визначення стадій інноваційного проекту (тобто чітко визначити та прописати в законодавстві, які складові передбачає кожна зі стадій).

Висновки та перспективи подальших досліджень. На сьогодні питання державної підтримки інноваційної діяльності та НДДКР залишається відкритим. Перед Україною постає завдання стимулювання та підтримки інноваційної сфери. Для цього доцільно скористатися доробками та досвідом передових країн світу.

Одним із найбільш розповсюджених серед країн світу, а також доцільним для нашої країни є інвестиційний податковий кредит. Завдяки його запровадженню наша країна цілком може посилити активність інноваційної діяльності підприємств та підвищити рівень науково-технічного розвитку.

Однак реалії економіки й особливості нормативно-законодавчої системи країни недостатньо адаптовані для такого впровадження. Тому подальші дослідження мають бути націлені на перегляд та удосконалення податкового законодавства, а також подальші розробки методологічного забезпечення застосування інвестиційного податкового кредиту в інноваційній діяльності підприємств України.

Література: 1. Алексеев І. В., Желізняк Р. Й. Європейський досвід податкового стимулювання інноваційної діяльності. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2012. № 725: Проблеми економіки та управління. С. 7–16. 2. Андрушків І. П. Закордонний досвід стимулювання інноваційної діяльності та можливість його застосування в Україні. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2015. № 25.2. С. 168–173. 3. Гаман М. В. Удосконалення механізмів оподаткування інноваційної діяльності в Україні в контексті світового досвіду. *Вісник НАДУ*. 2011. № 3. С. 116–123. 4. Демишак Н. Б., Швець М. Б. Зарубіжний досвід фінансового регулювання інноваційної діяльності та напрямки його імплементації у вітчизняну практику. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 14. С. 24–29. 5. Іванов Ю. Б. Оподаткування та інноваційна діяльність // *Інновації: проблеми науки і практики: монографія*. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2006. С. 317–335. 6. Касьяненко В. О. Зарубіжний досвід управління інноваційним потенціалом економіки та можливості його використання в Україні. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2011. № 4. С. 200–204. 7. Крисоватий І. А. Можливості застосування в Україні позитивів міжнародного досвіду податкового регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності. *Бізнес Інформ*. 2013. № 10. С. 347–350. 8. Ладонько Л. С., Філіпова Н. В., Прокопенко К. Г. Дослідження досвіду зарубіжних країн щодо активізації інноваційної діяльності у світлі євроінтеграційних процесів в Україні. *Науковий вісник ЧДІЕУ*. 2014. № 1 (21). С. 58–63. 9. Соколовська А. М., Кошук Т. В. Податкова політика в Україні в контексті тенденцій реформування оподаткування у країнах ЄС. *Фінанси України*. 2012. № 1. С. 94–115. 10. Eurostat. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsc00001&plugin=> 11. Державна статистична служба України: офіц. сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

References: 1. Aliksieiev I. V., Zhelizniak R. Y. *Yevropeyskyi dosvid podatkovoho stymuliuvannia innovatsiinoi diialnosti* [European Experience of Tax Incentives for Innovation]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika»*. 2012. No. 725: Problemy ekonomiky ta upravlinnia. P. 7–16. 2. Andrushkiv I. P. *Zakordonnyi dosvid stymuliuvannia innovatsiinoi diialnosti ta mozhlyvist yoho zastosuvannia v Ukraini* [Foreign Experience in Stimulating Innovation and Its Applicability in Ukraine]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*. 2015. No. 25.2. P. 168–173. 3. Haman M. V. *Udoskonalennia mekhanizmiv opodatkuvannia innovatsiinoi diialnosti v Ukraini v konteksti svitovoho dosvidu* [Improving the Mechanisms of Taxation of Innovation Activity in Ukraine in the Context of World Experience]. *Visnyk NADU*. 2011. No. 3. P. 116–123. 4. Demyshak N. B., Shvets M. B. *Zarubizhnyi dosvid finansovoho rehuliuвання innovatsiinoi diialnosti ta napriamy yoho implementatsii u vitchyznianu praktyku* [Foreign Experience of Financial Regulation of Innovation Activity and Directions of Its Implementation in Domestic Practice]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. 2016. No. 14. P. 24–29. 5. Ivanov Yu. B. *Opodatkuvannia ta innovatsiina diialnist* [Taxation and Innovation Activities] // *Innovatsii: problemy nauky i praktyky: monohrafiia*. Kharkiv: VD «INZhEK», 2006. P. 317–335. 6. Kasianenko V. O. *Zarubizhnyi dosvid upravlinnia innovatsiinym potentsialom ekonomiky ta mozhlyvosti yoho vykorystannia v Ukraini* [Foreign Experience in Managing the Innovative Potential of the Economy and Its Possible Use in Ukraine]. *Marketynh i menedzhment innovatsii*. 2011. No. 4. P. 200–204. 7. Krysovatiy I. A. *Mozhlyvosti zastosuvannia v Ukraini pozytyviv mizhnarodnoho dosvidu podatkovoho rehuliuвання investytsiino-innovatsiinoi diialnosti* [Possibilities of Applying in Ukraine the Positive International Experience of Tax Regulation of Investment and Innovation Activity]. *Biznes Inform*. 2013. No. 10. P. 347–350. 8. Ladonko L. S., Filipova N. V., Prokopenko K. H. *Doslidzhennia dosvidu zarubizhnykh krain shchodo aktyvizatsii innovatsiinoi diialnosti u svitli yevrointehratsiinykh protsesiv v Ukraini* [Study of the Experience of Foreign Countries in Activating Innovation Activity in the Light of European Integration Processes in Ukraine]. *Naukovyi visnyk ChDIEU*. 2014. No. 1 (21). P. 58–63. 9. Sokolovska A. M., Koshchuk T. V. *Podatkova polityka v Ukraini v konteksti tendentsii reformuvannia opodatkuvannia u krainakh Yes* [Tax Policy in Ukraine in the Context of Tax Reform

Trends in EU Countries]. *Finansy Ukrainy*. 2012. No. 1. P. 94–115. 10. Eurostat. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsc00001&plugin=>. 11. Derzhavna statystychna sluzhba Ukrainy: ofits. sait. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Інформація про автора

Гомон Марина Володимирівна – аспірант кафедри оподаткування Харківського національного економічного університету ім. С. Кузнеця (просп. Науки, 9а, м. Харків, 61116, Україна; e-mail: gomon.marina15@gmail.com).

Информация об авторе

Гомон Марина Владимировна – аспірант кафедри налогообложения Харьковського національного економічного університету ім. С. Кузнеця (просп. Науки, 9а, г. Харьков, 61116, Україна; e-mail: gomon.marina15@gmail.com).

Information about the author

M. Gomon – Postgraduate Student of Department of Taxation of Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61116, Ukraine; e-mail: gomon.marina15@gmail.com).

*Стаття надійшла до ред.
11.12.2017 р.*

JEL Classification: A23, G21

УДК 336.71:347.73

ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ У БАНКАХ УКРАЇНИ: СУТНІСТЬ І ВИЗНАЧЕННЯ ПРОБЛЕМ РЕАЛІЗАЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

**Колодізєв О. М.
Плескун І. В.**

Анотація. Розглянуто теоретичні основи, роль і місце фінансового моніторингу у банках у контексті протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. Розкрито сутність поняття «фінансовий моніторинг», правові аспекти здійснення фінансового моніторингу; систематизовано види операцій, що підлягають фінансовому моніторингу у банках, а також особливості його реалізації у банку. Досліджено процедуру здійснення фінансового моніторингу у банках і послідовність етапів щодо відмивання коштів, отриманих злочинним шляхом. Наведено результати аналізу сучасного стану фінансового моніторингу у вітчизняних банках.

Ключові слова: банк, банківська система, протидія легалізації доходів, ризик, ризик-орієнтований підхід, фінансовий моніторинг.

© Колодізєв О. М., Плескун І. В., 2017